Studia Capuccinorum Boziniensia II

Supplementum

MMXVI

Studia Capuccinorum
Boziniensia II

Supplementum

MMXVI

Recenzenti
Prof. Mgr. et Mgr. Andrej Démuth, PhD.
Doc. Mgr. Slávka Démuthová, PhD.

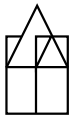

© Towarzystwo Słowaków w Polsce · 2016
© Vydavateľstvo Minor · Kapucíni na Slovensku · 2016
ISBN 978-83-7490-960-0

Obsah

Vývoj kapucínskeho komplexu v Pezinku –
svedectvo chronogramov a erbov 7
Andrej Botek

Rovnaké no predsa rôzne.
Komparatívna analýza kroník kapucínskych kláštorov 25
Erika Juríková · Ladislav Tkáčik

Vývoj kapucínskeho komplexu v Pezinku – svedectvo chronogramov a erbov

Andrej Botek

Pezinok bol prvým mestom nielen na Slovensku, ale v celom Uhorskom kráľovstve, kde sa v roku 1674 usadil Rád menších bratov kapucínov – Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum.[1] O usadenie kapucínov v Uhorsku požiadal cisár Leopold I. pápeža Klementa X., ktorý sa následne dekrétom *Exponi nobis* z 15. septembra 1673 obrátil na generálneho predstaveného a splnomocnil ho zriadiť v Uhorsku dva kláštory. Ostrihomský arcibiskup a uhorský prímas Juraj Szelepčényi ich pozval do svojej arcidiecézy a okrem Pezinku, kde boli slávnostne uvedení 10. júna 1674[2], ich uviedol v roku 1676 aj do Bratislavy.

Niektoré etapy výstavby kapucínskeho komplexu – kostola a kláštora – poznáme zo záznamov v dobovej kronike pezinských kapucínov, zo stavebno-historického hľadiska sa vieme zorientovať aj z prebehnuvšieho architektonicko-historického výskumu, ktorý sa realizoval v kláštore.[3] Vývoj výstavby, neskorších zásahov a interiérových úprav nám napomáha bližšie spoznať aj iný zdroj – sú to najmä chronogramy z rôznych nápisov, umiestnených na kostole i kláštore a súvislosti, ktoré sa dajú odčítať aj z epigrafických a heraldických artefaktov.

[1] Na maďarské územie prichádzajú až v roku 1692 do Budína, v roku 1695 do Móru a v roku 1697 do Mosonmagyaróváru, ďalšie lokality v Maďarsku vznikajú až v 18. storočí.

[2] *Monasteria Omnia Ord. F.F. Minor. Capuc. Provinciae Austriaco – Hungaricae cum Locis Derelictis & Stationibus Missinum non Stabilitarum*. Rukopisné dielo, zviazané s viacerými samostatnými časťami. 18. storočie. Uložené v knižnici Kláštora kapucínov v Bratislave, zápis XXIX.

[3] Elena Sabadošová a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*. Elaborát. Pezinok: 2008.

Za preklady latinských textov chronogramov[4] vďačím ochote zosnulého pátra Metoda Janovského OFMCap.[5] Texty kapucínskej pezinskej kroniky „Archivum Summarium…“, týkajúce sa stavebnej aktivity, ešte pred ich čiastočným zverejnením inými autormi, v roku 2000 ochotne vyhľadal a preložil zosnulý Ján Dubovský. Poukázať na tieto pramenné skutočnosti je cieľom tohto príspevku.

Pezinskí kapucíni najprv sídlili v dome mešťana Spáczaya a do správy dostali stredoveký farský kostol Panny Márie.[6] Do stavby svojho konventu sa pustili pomerne neskoro od doby príchodu. Podpísali sa na tom nepriaznivé spoločenské udalosti, najmä napätá situácia na prelome 17. a 18. stočia, súvisiaca s poslednými šľachtickými povstaniami, ktoré sa dotkli aj Pezinka a neskorší mor v roku 1709. S výstavbou začali po získaní pozemkov na severnom okraji historického mesta – hradobný múr dodnes vymedzuje jeho hranicu na severe a západe. Iniciátorom stavby bol páter Klement a plány vyhotovil kapucínsky staviteľ fráter Herman.[7] Výstavba komplexu trvala viac ako desaťročie. Uskutočňovali sa zbierky a sponzorsky pomohli i Pállfyovci, Kohároyovci, ako aj iní šľachtici a cisársky dvor.

Dnešný kapucínsky komplex tvorí hmota pozdĺžneho kostola, ktorý je stavebne prepojený s kláštorom. Jednoloďová stavba kostola s rovným záverom, oddeleným od lode víťazným oblúkom, má hlavný vstup v čelnej fasáde cez kamenný portál ušnicového typu s rímsou

[4] Chronogramy som zahrnul do svojej štúdie: Andrej Botek, *Kapucínske kostoly na Slovensku. Architektúra, interiérové riešenie, výtvarná výzdoba, ikonológia a rádová schéma*. Elaborát. Výskumná úloha VÚ 10/2000. Bratislava: VŠVU, 2001, s. 21 – 22 a neskôr som ich zoznam publikoval: Andrej Botek, Kapucínska rehoľa a jej rozšírenie na Slovensku. In: *Zborník Slovenského národného múzea. História* 44 (2004), roč. XCVIII, s. 28.

[5] Preklady nezávisle spracovala aj Veronika Nováková, v niektorých detailoch sa líšia: Veronika Nováková, Archívny výskum. In: Sabadošová Elena a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*, s. 167 – 168.

[6] Ján Dubovský – Juraj Žudel a kol., *Dejiny Pezinka*. Bratislava: Obzor, 1982, s. 76.

[7] Elena Sabadošová a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*. Elaborát. Pezinok: 2008, s. 39.

a rozoklaným tympanónom s podstavcom so svätožiarou okolo Božieho oka. Čelná fasáda kostola je štítová, nad vstupným portálom je nika s nástennou maľbou s motívom sv. Františka, po jej bokoch okná s polkruhovým ukončením a nad nimi v strede je osemuholníková rozeta. V štíte je umiestnený kríž s korpusom, po jeho stranách bifóriové okná. Dvojpodlažný kláštor vytvára štorkrídlovú dispozíciu posunutú smerom dovnútra pozemku. Vstup do kláštora je povedľa kostola cez pravouhý portál s nápisovým chronogramom, za ním nasleduje chodba pozdĺž kostola do kláštora. V hmotovej zostave sa uplatňuje jednoduchá skladba chrámu so zníženým kubusom záveru, z ktorej výraznejšie vyčnieva na východe hmota kaplnky Panny Márie.

V dobových záznamoch sa rozlišuje začiatok stavebných prác kláštora a kostola. Prvou akciou bolo oplotenie celého pozemku v roku 1714. Základný kameň kláštora položil 26. júla 1715 Placidus Bühel, opát z Dömöku, benediktín, ktorý od roku 1711 žil s kapucínmi.[8] Už 9. októbra je zaznamenané položenie strechy,[9] čo by prekvapujúco znamenalo, že už stál celý komplex. Vzhľadom na to, že kapucíni sa sťahovali do kláštora až v roku 1726 (ale aj kvôli finančným ťažkostiam[10]) sa skôr domnievame, že dokončená a zastrešená bola len určitá časť stavebnej hmoty, resp., že strecha bola položená na hrubú stavbu, kvôli jej zabezpečeniu pred atakom počasia. Zatiaľ nevieme zistiť, ktorou časťou kláštora začali kapucíni stavbu. Usudzovať môžeme analogicky podľa Bratislavy, kde realizácia kláštora začala v roku 1708 výstavbou chóru, v roku 1709 položili základný kameň kostola a v roku 1717 bol

[8] *Archivium Summarium seu Acta Memorabilia Familiae Baziniensis Patrum Capucinorum ex omnibus dispersis scriptis ab Anno MDCLXXIV in unum congesta et conscripta Per Patrem Severum Modrensem Capucinorum Annis 1746 et 1747 usque ad Annum MDCCXXVVVVVII*. Rukopisné dielo, 18. storočie. Uchovávané v pezinskom kapucínskom kláštore, s. 59; Marián Babirát, Z dejín rehole kapucínov v Pezinku v 17. a 18. storočí. In: *Bozen, Pezinok. 1208 – 2008*. Zborník z konferencie konanej dňa 5. 12. 2008. Pezinok: Mesto Pezinok, 2008, s. 108.

[9] Ibid., s. 108; Elena Sabadošová a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*, s. 40

[10] Erika Juríková, Dva pramene k dejinám pezinských kapucínov v 17. a 18. storočí. In: *Baranjsko. Časopis za književnost i prosudbe o književost i kulturu*. Zavod za baranjsku povesnicu. Ečaj/svezak 11-12-13-14. Beli Monastir (Chorvátsko): 2013, s. 21.

kostol už vysvätený.[11] Môžeme teda predpokladať, že aj v Pezinku sa začalo s budovaním chórovej časti a k nej pripojených úsekov kláštora. Túto fázu zatiaľ nemáme zaznamenanú chronogramom, resp., ak taký existoval, dnes nie je zachovaný. Podľa záznamu č. XXIX z rukopisného diela „Monasteria Omnia…“ z knižnice bratislavského kláštora, základný kameň pezinského kostola položil biskup Andrej Kürtesy 4. septembra 1718.[12] Zmienená udalosť je chronogramom zachytená na portáli bočného vstupu. Portál je pravouhlý s okrajovou lištou a nad prekladom má umiestnený užší, podobne lemovaný nadsvetlík so zachovanou barokovou prevliekanou mrežou. Chronogram je vytesaný v nadpraží portálu a znie:

DEITRIVNIVSCONSECRATVMHONOR

Posvätené je na slávu Trojjediného Boha[13]

Ak zrátame všetky zvýraznené litery, dostávame síce rok 1618, zjavne však ide o omyl, veď kapucíni prichádzajú do mesta až 1674. Autor, ktorý tesal nápis, zrejme zabudol vytesať väčšie ešte jedno písmeno C. V tejto súvislosti si možno položiť otázku, prečo je údaj, vzťahujúci sa k výstavbe kostola, použitý na portále kláštora, i keď tesne susedí s priečelím kostola. Je pravda, že pri položení základného kameňa kostol ešte nestál, ale údaj mohol byť logickejšie umiestnený nad tvaroslovne výrazným hlavným portálom vstupu kostola aj dodatočne pri jeho ukončení. Ak v roku 1716 osádzali strechu, tak v roku 1718 už kláštor asi celý stál (obývaný bol ale až od roku 1726) a tým aj zmienený portál. Portál však ústi do dlhej chodby, ktorá vedie vedľa kostola do kláštora za jeho chórom. To by znamenalo, že chodba musela existovať ešte pred výstavbou kostola – čo sa nezdá pravdepodobné. Buď by musela ešte pred zahájením stavby kostola stáť jeho bočná stena, na ktorú sa pripája chodba, alebo bola chodba stavebne samostatná

[11] *Monasteria Omnia*…., zápis XVII; Andrej Botek, Kapucínsky kostol Najsvätejšej Trojice v Pezinku. In: *Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo* 2 (2001), s. 13.

[12] *Monasteria Omnia* …, zápis XXIX.

[13] V. Nováková sa pri prepise pomýlila a na konci nápisu pridala veľké I, čím by vyšlo 1679. Omylom pridala 100 a udáva 1719. Pozri: Veronika Nováková, op. cit., s. 167.

a až pri začiatku výstavby kostola nadstavali jej bočnú stenu do výšky kostola. Portál bol možno v tom období na inom mieste – predpokladanom provizórnom vstupe – a do dnešného miesta na priečelie vedľa kostola ho preosadili až po výstavbe kostola, bočnej chodby a posunutí miesta vstupu. V takom prípade by umiestnenie chronogramu bolo logické: Pred existenciou kostola to bol hlavný vstup do komplexu a teda mohol niesť informáciu o stavbe chrámu. Konečnú odpoveď môže dať sondážny výskum kostola, kedy bude možné porovnať charakteristiky, špáry a prípadné cezúry medzi murivom kostola a chodby.

Samotný text, ktorý hovorí o posvätení na slávu Trojjediného Boha, možno nesúvisí len s tým, že všetko sa deje na Božiu slávu, ale možno aj s patrocíniom kostola, ktorý bol po dokončení vysvätený ku cti Najsvätejšej Trojice.[14] Je teda otáznym, či zmienený nápis hovorí všeobecne o práci na Božiu slávu, alebo či už v dobe položenia základného kameňa bolo rozhodnuté o jeho patrocíniu.

Ďalší letopočet 1721 je zaznačený na portáloch v sakristii a vchodu do kláštornej chodby. Portál vstupu do kláštornej chodby:

PORTICVS ISTIVS DOMINI CVRA ERIT
18 MAY

Pán bude spravovať tento portál (vchod, vstup)

Portál vstupu z chóru do sakristie:

SACRIFICATE DEO HOSTIAS HONORIS EIVS IN AEVVM

Naveky obetujte Bohu dary na jeho slávu

Prvý nápis je v nadpraží pravouhlého portálu s lištou, ktorý je vo vstupnej predsiene za hlavným vstupom; teda sa nachádza hneď za spomenutým už portálom s chronogramom 1618. Predsieň je zaklenutá a okrem vstupu do kláštornej chodby oproti exteriérovému portálu

[14] *Monasteria Omnia…*, zápis XXIX; Andrej Botek, Kapucínska rehoľa a jej rozšírenie na Slovensku. In: *Zborník Slovenského národného múzea. História* 44 (2004), roč. XCVIII, s. 29.

pôvodne pravdepodobne vľavo za vstupom nasledoval vchod do vrátnice. Dnes sa tu napája novodobá prístavba. Nápis vyjadruje vieru v Božiu ochranu ľudských príbytkov. Dá sa predpokladať, že k uvedenému dátumu bola dokončená dôležitá časť stavby. Podľa všetkého to bol kláštor, keďže nápis je situovaný nad vchodom do jeho chodby. Tá vedie povedľa kostola, čo znamená, že vtedy už naozaj musela stáť bočná stena kostola. Druhý nápis je v nadpraží portálu vchodu zo zadného chóru do sakristie. Pezinský kostol súhlasí so vzorovým typom kapucínskych kostolov, kde mníšsky chór je umiestnený za presbytériom a od neho je delený drevenou oltárnou stenou. Vstupuje sa doň na jednej strane z bočnej chodby vedúcej vedľa kostola, na opačnej strane zo sakristie. Keďže dátum je tu rovnaký, je jasné, že sa týka ukončenia aj tejto časti pôdorysu. Aj toto potvrdzuje mienku, že tak, ako pri Bratislave, aj v Pezinku začali stavbu kláštora vlastne chórom (ktorý je inak stavebne súčasťou kostola) a naň naväzovali kláštorné trakty. Zrejme preto, aby bratia ešte pred dokončením kostola mohli v chóre provizórne konať bohoslužby. Potvrdzuje to i znenie nápisu, ktoré pripomína oslavu Boha bohoslužbou, pokým prvý z nápisov možno vztiahnuť k stavbe ako takej.

Ak ideme v časovom poradí, nasleduje letopočet 1724, ktorý je na fasáde 2x. Na štíte kostola:

DEOAVSPICE PIISQVEVOTIS ERECTASVM

Som postavený z priazne Božej a zo zbožných obetí

A na vstupnom portáli do kostola:

DEOVEROVNIACTRINODEDICATAEXISTO

Jestvujem a som zasvätený jednému Bohu v Trojici

Okrem toho na podstavci Božej svätožiary, umiestnenej na rímse onoho portálu, je nápis:

SOLIDEO

Jedinému Bohu

Vzniká tu veľmi zaujímavá skladba až troch nápisov na fasáde, z ktorých dva nesú aj chronogramové údaje. Je zrejmé, že zobrazujú ďalšiu ucelenú etapu, tentoraz súvisiacu s objektom chrámu. Prvý z nápisov sa nachádza na štíte – časti, za ktorou je vlastne podkrovie. Nie je v jednom páse, ale v troch riadkoch v obdĺžnikovom formáte. Nakoľko fasáda je upravovaná neoslohovo vrátane novej omietky niekedy v 19. stor. a uvedený nápis je v ustúpenej ploche, korešpondujúcej z pôvodných povrchom steny v baroku, nevieme, ako bol nápis na primárnej ploche ohraničený. Či sa jednalo o maľovaný, rytý, alebo plastický rám. Znenie nápisu pripomína všeobecne ťažkosti, ktoré kapucíni museli pri stavbe prekonávať[15] a poukazuje i na zdroj financií, ktorý pri žobravej reholi musel pochádzať z milodarov a dotácií. Ďalšie dva nápisy majú iný charakter a sú súčasťou reprezentačného portálu hlavného vstupu. Ten je zložený z rámu ušnicového typu, nad nadpražím, v ktorom je prvý nápis, je umiestnený hladký vlys, profilovaná rímsa a vrchol zdobí rozoklaný tympanón. V rozoklaní sa nachádza zmienená plastika, kde ústredný trojuholník s Božím okom (symbol Boha Otca) je obklopený lúčovou svätožiarou kruhového tvaru na podstavci. Kompozícia veľmi pripomína monštranciu a nápis Solideo – Jediný Boh, jednoznačne poukazuje na trojičnú dogmu. Nápis v nadpraží je ešte na bokoch doplnený rastlinnými úponkami. Jeho znenie, že je zasvätený jednému Bohu v trojici sa síce môže vzťahovať na každý kostol, lebo každý je zasvätený pre bohoslužbu, ale možno ho dávať aj do spojitosti s týmto patrocíniom kostola. Oba nápisy sa významovo dopĺňajú. Spodný hovorí o jedinom Bohu v trojici, horný pripomína, že Boh je jediný.

Možno preto predpokladať, že nápisy neznamenajú len všeobecne odkaz na základnú pravdu kresťanskej viery, ale že súvisia priamo s patrocíniom. To ale znamená, že o patrocíniu sa asi naozaj rozhodlo už skôr, ako pri dokončení – možno už na začiatku výstavby. Nie je však jasné, aká časť bola k roku 1724 dokončená. Zrejme bol kostol ukončený stavebne, možno, že v tom roku dokončili klenbu, alebo strechu. Kostol však ešte nebol dokončený celkom. Podľa všetkého sa v nasledujúcich

[15] Erika Juríková – Nicol Sipekiová, Kronika pezinského kapucínskeho kláštora z 18. storočia. In: *Bibliotheca Antiqua*. Ostrava: Vědecká knihovna Olomouc a Sdružení knihoven ČR, 2012, s. 181.

rokoch budovalo mobiliárové vybavenie. Podľa záznamu z kroniky prvú omšu slúžili kapucíni v ešte nevysvätenom kostole v r 1726.[16] Podľa záznamov to bolo 6. januára a omšu slúžil ostrihomský arcibiskup Žigmund Berényi.[17] V tom istom roku sa bratia presťahovali z bývalej fary do nových priestorov kláštora. Keďže v kostole slúžili omšu, musel byť stavebne ukončený vrátane výplní (dvere, okná) a musel obsahovať aspoň základnú konštrukciu oltára. Zrejme už stála murovaná menza hlavného oltára a drevená, možno provizórna stena oddeľujúca mníšsky chór. Určite onedlho vznikla dnešná oltárna architektúra riešená pohľadovo do kostola i do chóru a aj oba bočné oltáre vedľa víťazného oblúka. Obraz hlavného oltára, zobrazujúci v nebeskej sfére skupinu Najsv. Trojice a v pozemskej dva sväté manželské páry (Pannu Máriu so sv. Jozefom a sv. Joachima a so sv. Annou), je v pravom spodnom rohu signovaný a datovaný: „J. Kurtz pinxit 1728.“[18] Predpokladáme, že bol maľovaný už do hotovej oltárnej architektúry.

S postupným zariaďovaním interiéru súvisí aj nápis s chronogramom 1729 na rímse chórovej steny (teda na zadnej stene hlavného oltára), ktorá tvorila pohľadovú kulisu pre bratov. Znie:

ORABO SPIRITU: ORABO ET MENTE
SANCTA DEIGENITRIXENSVSCIPE VOTAPIORVM
PSALLAMSPIRITU: PSALLAM ET MENTE

Budem prosiť duchom, budem prosiť i mysľou
Svätá Božia Rodička, pohliadni a prijmi priania zbožných
Nech spievam duchom, nech spievam i mysľou

V tomto prípade nápis nie je vyrytý, ale len namaľovaný. Písmená sú čierne, tie, ktoré majú časový údaj sú červené a zväčšené. Zväčšené sú aj krajné písmená na oboch koncoch, ale sú čierne. Nemajú teda dátumovú informáciu, ich zväčšenie je zrejme len kompozičnou záležitosťou.

[16] Andrej Botek, Kapucínska rehoľa a jej rozšírenie na Slovensku. In: *Zborník Slovenského národného múzea. História* 44, s. 26.

[17] Veronika Nováková, op. cit., s. 165.

[18] Josef Kurtz (1692 – 1737) bol dobovo známy bratislavský maliar tirolského pôvodu, podporovaný arcibiskupom Esterházym .

Nápis opäť súvisí s funkciou priestoru. Chór bol miestom, kde reholníci sledovali bohoslužbu cez okienko v oltárnej stene a tu sa zhromažďovali aj na spoločné modlitby. Uvedený nápis je všeobecnou modlitbovou chválou, vyjadruje typickosť daného miesta a súčasne zahŕňa úctu Panne Márii, obraz ktorej zrejme pôvodne stál na tejto rímse.

Rovnaký rok je napísaný na erbe oltára v bočnej kaplnke Panny Márie. Ide o prístennú stĺpovú architektúru. Hlavná časť je novodobo upravovaná. V pôvodnom stave je zachovaná horná časť retábula s obrazom Pasovskej Panny Márie, ktorý pridŕžajú plastiky anjelov. Nad obrazom pokračuje kompozícia erbového štítu, na spodnej strane so zvitkom nápisu: 17 EXCDADA. COM. MARIA. FRANCISCA. FURSTENBERG. POSUIT 29. Ide o erb grófky Márie Františky Fürstenbergovej (zomrela v roku 1731 vo Viedni), ktorá zrejme na oltár finančne prispela.[19]

Kostol podľa údajov konsekroval až 9. júla 1730 s titulom Najsv. Trojice Žigmund Berényi, biskup walenský a sufragán ostrihomský[20]. Je zaujímavé, že hoci na objekte je mnoho dobových nápisov s chronogramami, k uvedenej udalosti sa žiaden neviaže, ani v kronike sa pri tejto udalosti vôbec nespomínajú žiadne oltáre a tak vzniká mylný dojem, že interiér bol len provizórne zariadený, čo podľa všetkého nezodpovedá skutočnosti. Z údaja na erbe (1729) vieme, že v dobe konsekrácie bol hotový mariánsky oltár v kaplnke. Hotové bolo aj riešenie chórovej steny. Tu je ústredný obraz – scéna Ukrižovania, rovnako signovaný J. Kurtzom (ako na hlavnom oltári) a dopĺňa ho údaj „Pozsony 1730“. Kurtz sa tu podpísal ako maliar z Bratislavy. Chórová stena je súčasťou hlavného oltára – jeho zadnou časťou. Musel byť hotový už i hlavný oltár s umeleckými dielami. Doklad o stave liturgického interiéru podporujú i aliančné (manželské) erby v nadstavcoch oltárov. Na hlavnom oltári je aliančný erb manželov Jána Pállfyho (1664 – 1751) a Terézie Czoborovej (1669 – 1733), prvej z jeho dvoch manželiek.[21] Erb musel byť vyhotovený najneskôr v roku 1733, dá sa však predpokladať, že bol osadený už pri výstavbe oltára – teda v roku 1729 a odráža donátorské

[19] Jana Oršulová, Rodové erby v kostole kapucínov v Pezinku. In: *Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo* 2 (2001), s. 21.

[20] *Monasteria Omnia…*, zápis XVII; Marián Babirát, op. cit., s. 109.

[21] Jana Oršulová, op. cit., s. 19.

skutočnosti. Manželia Pállfyovci zrejme finančne prispeli na jeho dokončenie, aby bol hotový ku konsekrácii.

Inak je to s bočnými oltármi. Predpokladám, že už stáli aspon v základnej architektúre, ale nemuseli byť hotové aj umelecké diela. Erb v nadstavci oltára sv. Alžbety Durínskej patrí Leopoldovi Pállfymu (1681 – 1720) a jeho manželke Márie Antónie Souchés (1683 – 1750).[22] Aliančný erb na oltári sv. Felixa patrí manželom Rudolfovi Pállfymu (1719 – 1768) a Eleonóre Kaunitz – Rietberg (asi 1722 – 1776). Sobášili sa 1742, čo je najskorší možný vznik erbu.[23] Je otázkou, či erby boli do nadstavcov vsadené dodatočne, alebo či ich umiestnenie súvisí s celkovým dokončením oltárov. Sú to samostatné artefakty a teda ich mohli osadiť aj do už stojacej oltárnej architektúry. O vzniku posledného oltára v kostole – sv. Fidela, je v kronike zmienka, že je z roku 1761 ako dar Jozefa Melchorda.[24]

Ďalšie nápisy už chronogramy neobsahujú, možno z nich však vydedukovať účel miestnosti. Obidva sú umiestnené v sakristii a to na protiľahlých stenách – oproti sebe. Obe portály majú novší olejový náter a nápisy sú maľované na ich povrchu. Je preto otáznym, či ide o zopakovanie nápisov, aké boli aj na kamenných prekladoch, alebo či vznikli až v súvislosti s novou úpravou povrchu. Nápis na portáli medzi sakristiou a zadnou miestnosťou:

HICMORTUI.VIVUNT,ETMUTILOQUUNTUR
Tu mŕtvi žijú a nemí hovoria

Druhý nápis v sakristii je na portáli do oratória:

CRIMEN DELETUR SI COR, MANUS, OS COMITETUR
ISTIS PECCAMUS, IPSISQUE SACRIFICAMUS
S. Bonaventura Lib. IV. Sent.

Vina sa zotiera, ak ústa doprevádza srdce i čin
Čím hrešíme, tým istým aj konáme obeť
Sv. Bonaventúra, IV. kniha Sentencií

[22] Jana Oršulová, op. cit., 20.

[23] Ibid., s. 20 – 21.

[24] Veronika Nováková, op. cit., s. 166.

EXC.DA.DA.COM.MARIA FRA SCA à FURSTENBE G POSUIT

Oba portále sú pravouhlé s lištou a pôsobia akoby vyskladané z už použitých prvkov. Prvý vedie dnes do poslednej miestnosti v tejto časti stavby. Portál má mierne širší preklad a pôsobí preto ako ušnicový – je to však len dôsledok toho, že stojky sú osadené mierne dovnútra otvoru. V ľavom honom rohu je atakovaný pätou lunety, ktorú považujem za primárnu. Zdá sa, akoby sa tu uprednostnili praktické dôvody pred estetickými, alebo akoby otvor počas stavby upravili na užší. Nezobrazuje chronogram – zväčšené písmená H a M nezodpovedajú používaným číslicam. Možno však odkazujú na iný, zatiaľ neznámy symbol. Podľa kroniky viedol portál do knižnice, čo symbolizuje, že mŕtvi autori sa stále prihovárajú cez svoje diela. Nápis bol vyhotovený roku 1880 pred 150-tym výročím konsekrácie kostola.[25] Znamená to teda, že za dná miestnosť za sakristiou bola knižnicou.

Druhý portál je umiestnený oproti predošlému. Má okrajovú lištu, ale jeho nadpražie je oveľa širšie, ako stojky. Zdá sa, akoby bol vyskladaný z iného portálu, prípadne sa osadil kus vyrobený pôvodne pre iný otvor. Nápis neobsahuje chronogram, zväčšené začiatočné písmená riadkov – C a I sú len kompozičné. Poznámka pod nápisom, odkazuje na dielo jedného z prvých františkánskych svätcov – sv. Bonaventúru. Výrok možno chápať v súvislosti so spoveďou. Vedie však do oratória, odkiaľ laickí bratia sledovali bohoslužby. Kapucíni pôvodne mali spovednice v kostole, umiestnené v nikách. Prax ukázala, že je lepšie preniesť spovedanie do uzavretého priestoru, na čo využili miestnosť medzi kaplnkou a oratóriom a aj oratóriom. K uvedenej zmene došlo zrejme už pred rokom 1880, kedy pretreli portále a namaľovali nové nápisy. Bez reštaurátorského výskumu nevieme rozriešiť, či sú nápisy úplne nové, alebo či zopakovali starší vzor. K ich novšiemu pôvodu by mohlo navádzať aj to, že neobsahujú chronogramy.

Reštaurátorský výskum preukázal, že v objekte jestvuje viacero prekrytých nápisov. Sondáž do olejového náteru portálu vstupu do chóru zo schodiska bočnej chodby odokryla na kameni písmená PS.[26] Na preklade portálu medzi kaplnkou Panny Márie a dnešným spovedaním sa v rozsahu sondy pod novou omietkou našli na bielom

[25] Veronika Nováková, op. cit., s. 167 podľa *Archivum Summarium…*, s. 447 – 448.

[26] Elena Sabadošová a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*, s. 61.

podklade písmená …SECR…[27] V kostole sa ešte nachádza jeden chronogramový nápis. Je umiestnený v lodi kostola na záklenku vstupu do krypty a je viditeľný po odstránení krycej platne. Uvádza dátum 16. júl 1725.[28] Nápis som nemal možnosť vidieť.

———

Ako vidno, primárne nápisy realizované v nadražiach portálov, či údaje z erbov, môžu nielen dopĺňať známe údaje z kroník, ale poskytnúť i nové poznatky o vývoji. V prípade Pezinku o to viac, že zápisy v kronike, týkajúce sa stavebných aktivít, sú veľmi strohé. Súčasne je zrejmé, že texty neboli náhodné, ale ich výber bol podmienený i hlbšou súvislosťou s priestorovým členením.

———

Literatúra

Archivium Summarium seu Acta Memorabilia Familiae Baziniensis Patrum Capucinorum ex omnibus dispersis scriptis ab Anno MDCLXXIV in unum congesta et conscripta Per Patrem Severum Modrensem Capucinorum Annis 1746 et 1747 usque ad Annum MDCCXXVVVVVII. Rukopisné dielo, 18. storočie. Uchovávané v pezinskom kapucínskom kláštore.

Babirát Marián, Z dejín rehole kapucínov v Pezinku v 17. a 18. storočí. In: *Bozen, Pezinok. 1208 – 2008*. Zborník z konferencie konanej dňa 5. 12. 2008. Pezinok: Mesto Pezinok, 2008, s. 107 – 110.

Botek Andrej, *Kapucínske kostoly na Slovensku. Architektúra, interiérové riešenie, výtvarná výzdoba, ikonológia a rádová schéma*. Elaborát. Výskumná úloha VÚ 10/2000. Bratislava: VŠVU, 2001.

—— Kapucínsky kostol Najsvätejšej Trojice v Pezinku. In: *Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo* 2 (2001), s. 13 – 18.

—— Kapucínska rehoľa a jej rozšírenie na Slovensku. In: *Zborník Slovenského národného múzea. História* 44 (2004), roč. XCVIII, s. 5 – 40.

Dubovský Ján – Žudel Juraj a kol., *Dejiny Pezinka*. Bratislava: Obzor, 1982.

[27] Elena Sabadošová a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*, s. 65.

[28] Ibid., s. 40.

Juríková Erika, Dva pramene k dejinám pezinských kapucínov v 17. a 18. storočí. In: *Baranjsko. Časopis za književnost i prosudbe o književost i kulturu*. Zavod za baranjsku povesnicu. Ečaj/svezak 11–12–13–14. Beli Monastir, (Chorvátsko) 2013, s. 17 – 23.

—— Sipekiová Nicol, Kronika pezinského kapucínskeho kláštora z 18. storočia. In: *Bibliotheca Antiqua*. Ostrava: Vědecká knihovna Olomouc a Sdružení knihoven ČR, 2012, s. 177 – 182.

Monasteria Omnia Ord. F.F. Minor. Capuc. Provinciae Austriaco – Hungaricae cum Locis Derelictis & Stationibus Missinum non Stabilitarum. Rukopisné dielo, zviazané s viacerými samostatnými časťami, 18. storočie, uložené v knižnici Kláštora kapucínov v Bratislave.

Nováková Veronika, Archívny výskum. In: Sabadošová Elena a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*. Elaborát. Pezinok, 2008, s. 164 – 174.

Oršulová Jana, Rodové erby v kostole kapucínov v Pezinku. In: *Pamiatky a múzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo* 2 (2001), s. 19 – 21.

Sabadošová Elena a kol., *Kláštor a kostol kapucínov v Pezinku. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum a reštaurátorský výskum*. Elaborát. Pezinok: 2008.

—— Kostol a kláštor kapucínov v Pezinku. In: *Bozen, Pezinok. 1208 – 2008*. Zborník z konferencie konanej dňa 5. 12. 2008. Pezinok: Mesto Pezinok, 2008, s. 39 – 46.

---

doc. Ing. arch. Mgr. Andrej Botek, PhD.
Ústav dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok
Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave
Námestie slobody 19 · 812 45 Bratislava

Fotografie © Ladislav Tkáčik

Štúdia je čiastkovým výstupom riešenia grantovej úlohy KEGA 015TTU-4/2014 *Fenomenológia kapucínskej architektúry a kultúrne dejiny Slovenska*.

Rovnaké no predsa rôzne. Komparatívna analýza kroník kapucínskych kláštorov

Erika Juríková · Ladislav Tkáčik

Kapucíni v Pezinku

Kapucínske kláštory na území dnešného Slovenska patrili do Rakúskej, neskôr Rakúsko–uhorskej a Českej provincie. Pezinok (lat. *Bazinium*) bol prvým uhorským mestom, do ktorého kapucíni prišli. Stalo sa tak v roku 1674, a to na základe introdukčného dekrétu cisára Leopolda. Uvedenie kapucínov do mesta sa uskutočnilo 10. júna 1674 za účasti ostrihomského arcibiskupa Juraja Szelepcsényiho, apoštolského prefekta pátra Imricha, grófa Mikuláša Pálffyho a ďalších významných šľachticov. Po slávnostnej bohoslužbe boli prítomní pozvaní na hostinu do domu pezinského mešťana Jána Spacaja. V tomto dome zároveň bývali kapucíni až do času, kým im m esto prenajalo dom. Stavba vlastného kostola a kláštora, ktorá sa musela vysporiadať s nemalými finančnými a organizačnými ťažkosťami, začala 26. júla 1715. Základný kameň položil benediktín žijúci s kapucínmi Placidus Bühel. Výstavbu kompletne dokončili až po mnohých komplikáciách a predlžovaní niekedy v polovici 18. storočia. Priebeh stavby dokumentujú chronogramy, ktoré sú vytesané v rôznych častiach kláštora. Počas protihabsburského povstania museli rehoľní bratia na rozkaz Imricha Thökölyho miesto opustiť, a to aj napriek osobnej intervencii u sedmohradského kniežaťa. Kostol a kláštor, postavené s podporou mecénov, obývajú kapucíni aj v súčasnosti.

Kronika pezinského kapucínskeho kláštora

Väzba: kožená
Rozsah: 619 strán

Zachytené obdobie: 1673 – 1905
Jazyk: latinský, s nemeckými vsuvkami
Štruktúra: chronologicky zapísané záznamy, cisárske buly, dekréty, závety, index mien

Latinská kronika je dielom kapucínskeho pátra Klementa Modranského. Začal ju písať retrospektívne v roku 1746. Údaje o dejinách pezinskej kapucínskej komunity čerpal z análov kronikára provincie, viedenského pátra Meinrada z Bavorska. Obdobie od roku 1700 spracoval na základe vlastných skúseností, pozorovaní a správ, ktoré dostával. Preto sa táto časť kroniky považuje za historicky najkorektnejšiu a najhodnovernejšiu. Obsahom kroniky sú predovšetkým záznamy o pezinskom kláštore: príchody a odchody bratov, ich úmrtia, dary dobrodincov, ekonomické údaje, donácie šľachticov, dary miestnych ľudí a pod. Okrem toho sú v kronike zachytené aj udalosti provinčného rehoľného života, ako napr. voľba predstavených, nastúpenie pápežov do úradu, ich úmrtia. Z civilného diania kronikár zaznamenal významné udalosti zo života panovníckej rodiny, vojenské konflikty a vzbury, protiturecký odboj, protihabsburské povstania a iné. Posledný, mimoriadne stručný záznam je datovaný v roku 1905.

Kapucíni v Bratislave (Prešporku)

V júli 1676 predniesol cisár Leopold I. predsedovi maďarskej dvornej komory, biskupovi Leopoldovi Koloničovi z Viedenského Nového mesta žiadosť, aby pripravil všetko potrebné pre uvedenie kapucínov do Bratislavy. Biskupovi sa podarilo získať pre kapucínov kaplnku sv. Kataríny v Bratislave a blízko stojaci dom. Už 25. novembra 1676 sa kapucíni mohli do mesta prisťahovať. V kaplnke sv. Kataríny 35 rokov kázali, spovedali a slúžili sväté omše. Kostol si postavili vďaka Eleonóre Terézii, grófky de Strattmann a Payerbach, žene tajného cisárskeho radcu grófa Františka de Strattmann. Pôvodne chcela postaviť pre kapucínov na vlastné náklady kostol a kláštor v Payerbachu, ale nedostala súhlas ani od passauského biskupa Johanna Philippa, ani od cisárskej vlády. Kapucíni grófke predložili prosbu, či by mohla financovať

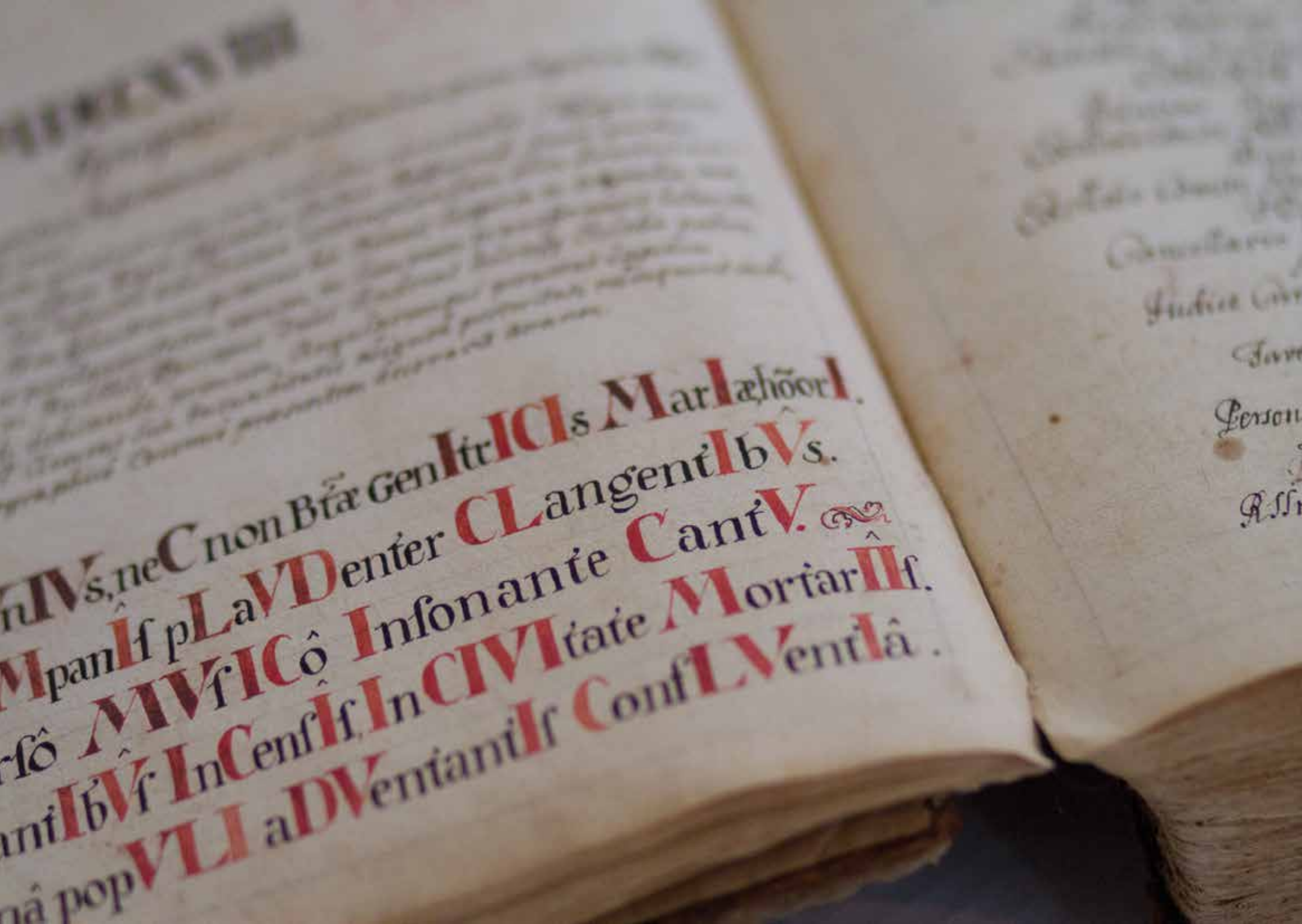

výstavbu kláštora v Bratislave. Grófka súhlasila a dala k dispozícii niekoľko tisíc guldenov. Takto mohol infulovaný dómsky prepošt gróf de Volkra 17. decembra 1708 v mene uhorského prímasa, ostrihomského kardinála a arcibiskupa Kristiána Augusta slávnostne položiť základný kameň kláštora. Koncom septembra 1709 bol hotový chór s malou vežou, sakristia a priľahlé oratórium. 4. októbra toho istého roku slúžil ostrihomský arcibiskup kardinál Kristián August v chóre prvú svätú omšu. Na tejto slávnosti bola prítomná aj grófka Eleonóra Terézia. O tri roky neskôr, v roku 1712 sa kapucíni presídlili do novovybudovaného kláštora. V roku 1732 dostali kapucíni od mesta záhradu a dva domy. V roku 1735 mal kostol statické problémy a vyžadoval si opravu. Preto nechal ostrihomský arcibiskup Imrich Eszterházy, veľký dobrodinca kapucínov, na vlastné náklady od základu zreštaurovať kostol pod podmienkou, že kapucíni prevezmú správu kaplnky sv. Jána Almužníka v Dóme sv. Martina. Viedenský vojenský inžinier Felicea Donata Allia v rokoch 1736 – 1737 budovy staticky zabezpečil a kostol dostaval spolu so staviteľom, kapucínskym rehoľným bratom Bertholdom, ktorý v kostole postavil tiež hlavný oltár. V roku 1737 dokončil ostrihomský arcibiskup Imrich Eszterházy stavbu kláštora, pričom nechal postaviť ešte dva trakty so sakristiou a knižnicou. Pri bráne bol postavený nový trakt s piatimi celami pre domácich a cudzích, v záhrade vznikol lazaret.

Kronika bratislavského kapucínskeho kláštora

Väzba: kožená
Rozsah: 2 zväzky: 808 s. (posledný záznam na s. 743, r. 1918), s. 809 – 1500 (posledný záznam na s. 1340, r. 1900), záznamy do r. 2000
Zachytené obdobie: 1676 – 2000
Jazyk: latinský, slovenský
Štruktúra: 10 tematických častí, v rámci ktorých sú udalosti radené chronologicky

Na začiatku kroniky je vložený v súčasnosti strojom napísaný zoznam guardiánov a predstavených od roku 1676 do roku 2000. Kronika sa delí do desiatich tematických častí, v rámci ktorých sú správy radené chronologicky. V prvej časti sa popisujú udalosti súvisiace s vovedením

kapucínov na miesto, kto sa zaslúžil o postavenie budovy a jej opravu (účtovné záznamy, chronogramy). Nachádzajú sa tu od roku 1998 zápisy v slovenčine, spätne zachytávajúce roky 1939 – 1998, potom po rok 2000, keď sa uskutočnila generálna vizitácia kláštora. Ďalej pokračujú časti zachytávajúce súdne spory od roku 1729, zákony, ktoré sa týkali kapucínov, pápežské buly, cisárske a kráľovské dekréty, korešpondencia s biskupom a predstavenými rehole. V samostatnej časti sa nachádza zoznam konvertitov na katolícku vieru, zoznam rehoľníkov, záznamy o ich pôsobení a profesných sľuboch. Nasleduje časť venovaná mendikačným miestam, kedy ich kláštor nadobudol alebo stratil. Osobitne je zaradený súpis bratov, ktorí zomreli alebo boli pochovaní v bratislavskom kláštore. Poslednú časť tvorí menný zoznam prestavených, ich rozhodnutia, korešpondencia a zásluhy o kláštor. Kronika je napísaná veľkým množstvom pisárskych rúk, je pomerne v zachovalom stave. Momentálne je uložená v Štátnom archíve v Bratislave.

Kapucíni v Holíči

Majiteľ holíčskeho panstva Jozef Cobor (Czobor) prenechal roku 1736 Holíč spolu s dlhmi Františkovi Štefanovi Lotrinskému, neskôr sa roku 1749 v jeho prospech svojho vlastníctva úplne zriekol. Takto sa holíčske panstvo dostalo do priamej majetkovej sféry habsburského panovníckeho rodu, a tak sa mesto stalo jedným z cisárskych sídel Márie Terézie a jej manžela Františka I. Lotrinského. V nadväznosti na prestavbu a modernizácie areálu holíčskeho kaštieľa v rokoch 1749 – 1755 vznikol v rokoch 1750 – 1755 aj kapucínsky komplex, ktorý z vlastných prostriedkov financoval František Lotrinský. Kláštor odovzdali reholi koncom júna 1756 a vysvätenie sa uskutočnilo za prítomnosti samotného cisára a vysokých štátnych i cirkevných predstaviteľov a šľachty 2. 7. 1756. Ostrihomský prímas Mikuláš Čáky (Csáky) zasvätil kostol Stigmatizovanému sv. Františkovi. Pri tejto príležitosti sa uskutočnil slávnostný obed, na ktorom sa zúčastnil aj cisár. Prítomnosť kapucínov v Holíči nevyplývala ako v prípade ďalších dvoch miest, v ktorých sa kapucíni usadili, z potreby rekatolizácie obyvateľstva, ani s priamym

pôsobením v pastorácii, ale súvisela s cisárskou rodinou. Tá mala k reholi vrúcny vzťah a rada ju videla vo svojej blízkosti. Kapucíni sa v meste venovali charitatívnej činnosti, pôsobili v špitáli a podporoval náboženské vzdelávanie mládeže. Aktívne sa zapájali do pastorácie v Holíči aj v jeho okolí – boli kaplánmi v Kopčanoch, Kútoch, Závode. Jozef II. v roku 1786 konvent v rámci reformy zrušil, ale niektorí rehoľníci ďalej pôsobili v diecéznej správe. Kapucínsky chrám sa stal farským kostolom zasväteným sv. Martinovi.

Kronika holíčskeho kláštora

Väzba: papierová
Rozsah: 1 zväzok – 266 strán, záznamy do roku 1785
Zachytené obdobie: 1756 – 1785
Jazyk: latinský
Štruktúra: 11 tematických častí, v rámci ktorých sú záznamy radené chronologicky do paragrafov

Kronika v úvode opisuje okolnosti uvedenia kapucínov do mesta, stavbu kláštorného komplexu a spôsob financovania jeho stavby. Zaznamenané sú v nej odpisy cisárskych a biskupských privilégií a nariadení, korešpondencia a pápežské buly. Podrobne sa zachytáva život rehoľnej komunity vrátane pobytu cisárskej rodiny v Holíči a ich návštevy na bohoslužbách. Osobitná časť sa venuje životu vládnucej dynastie – narodeniam detí, významným udalostiam, ako boli krsty, sobáše i úmrtia. Zaznamenané sú aj účty týkajúce sa bežného života a udržiavania stavieb, prírastky do knižnice. Samozrejmé sú príchody a odchody bratov, prípadne ich úmrtia. Osobitná časť opisuje vodovod, jeho výstavbu a spôsob fungovania. Okrem toho pisár nevynechal nič, čo bolo „hodné a dôležité zo života rehoľníkov spomenúť".

Porovnanie kroník

Vzhľadom na dĺžku pôsobenia komunity v meste je logicky najrozsiahlejšia bratislavská kronika. Čo sa týka jazyka všetkých troch kroník,

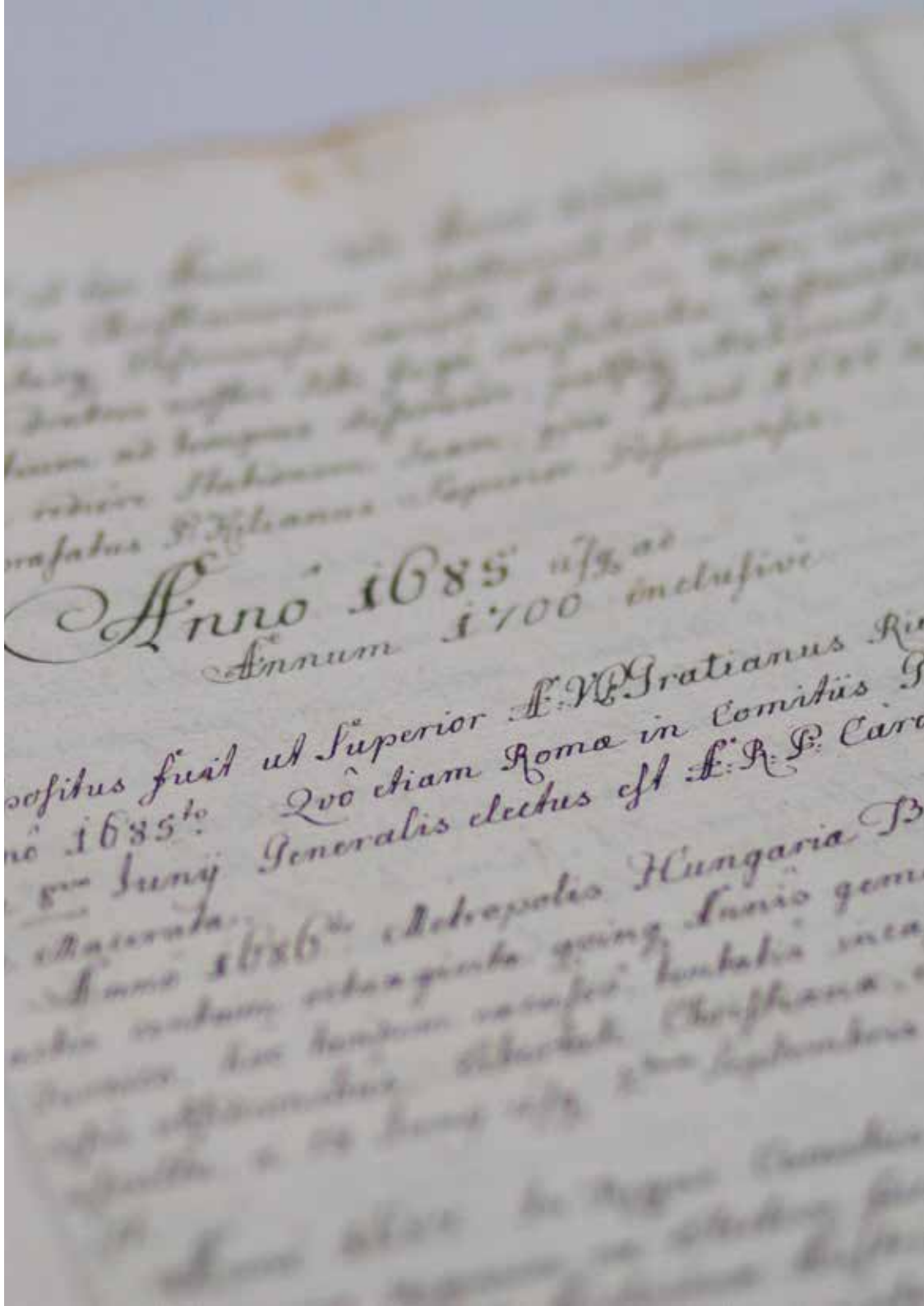

prejavuje sa jednak úradné používanie latinčiny do takmer polovice 19. storočia v Uhorsku a zároveň jej status oficiálneho jazyka katolíckej cirkvi, jednak vplyv miestnej komunity a národnostného zloženia bratov v pezinskom kláštore; v texte pezinskej kroniky sa vyskytli aj nemecké časti. Bratislavská kronika je od polovice 20. storočia vedená v slovenčine. Udalosti zaznamenané v kronikách korešpondujú s obdobím prítomnosti kapucínov v jednotlivých mestách. Okrem pezinskej kroniky sú písané súvekými pisármi. Štruktúra záznamov jednotlivých rehoľných domov je jednak chronologická, ale v prípade bratislavskej a holíčskej kroniky aj tematická. Obsahovo sa záznamy výraznejšie nelíšia: okrem histórie založenia kláštora v jednotlivých mestách a okolností vovedenia kapucínov do nich, ich mecénov a donorov, obsahujú záznamy o každodennom živote bratov, účtovné zápisy, záznamy o príchodoch, odchodoch a úmrtiach, rekonštrukcii kláštorov či tragických udalostiach. Zaujímavé je prepojenie rehole s vládnucou habsburgovskou dynastiou, vďaka ktorému nachádzame v kronikách reflexiu života cisárskeho dvora. Všetky tri skúmané kroniky obsahujú záznamy o významných udalostiach vo Vatikáne, ako aj odpisy či stručné výťahy z pápežských nariadení. V súčasnosti sa kroniky pezinského a bratislavského kapucínskeho kláštora nachádzajú v kláštore kapucínov v Pezinku. Kronika zrušeného kapucínskeho kláštora na nachádza v Štátnom archíve v Bratislave.

Literatúra

Archivium Summarium seu Acta Memorabilia Familiae Baziniensis Patrum Capucinorum ex omnibus dispersis scriptis ab Anno MDCLXXIV in unum congesta et conscripta Per Patrem Severum Modrensem Capucinorum Annis 1746 et 1747 usque ad Annum MDCCXXVVVVVII. Rukopisné dielo, 18. storočie. Uchovávané v pezinskom kapucínskom kláštore.

Protocollum Seu Historia Domestica Conventus Posoniensis Patrum Capucinorum Collectum, Et in Ordinem competentem redactum per R.P. Sixtum Budensem p. t. Guardianum, Definitorem, & Hungariae Custorem Ab Anno Introductionis nostrae in hanc Civitatem, usque ad Annum Christi, quo PIVs SeXtVs ECCLesIae RegIMen aDIIt. Rukopisné dielo, 18. storočie. Uchovávané v pezinskom kapucínskom kláštore.

Annales Domestici Pro Familia Holicsiensi Ab Anno 1756 usque. Rukopisné dielo, 18. storočie. Uchovávané v Krajskom archíve v Bratislave.

Doc. Mgr. Erika Juríková, PhD.
Katedra klasických jazykov
Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Hornopotočná 23 · 918 43 Trnava

Doc. Mgr. Ladislav Tkáčik OFMCap, PhD.
Katedra filozofie · Centrum fenomenologických štúdií
Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Hornopotočná 23 · 918 43 Trnava

Fotografie © Ladislav Tkáčik

Štúdia je čiastkovým výstupom riešenia grantovej úlohy KEGA 015TTU-4/2014 *Fenomenológia kapucínskej architektúry a kultúrne dejiny Slovenska*.

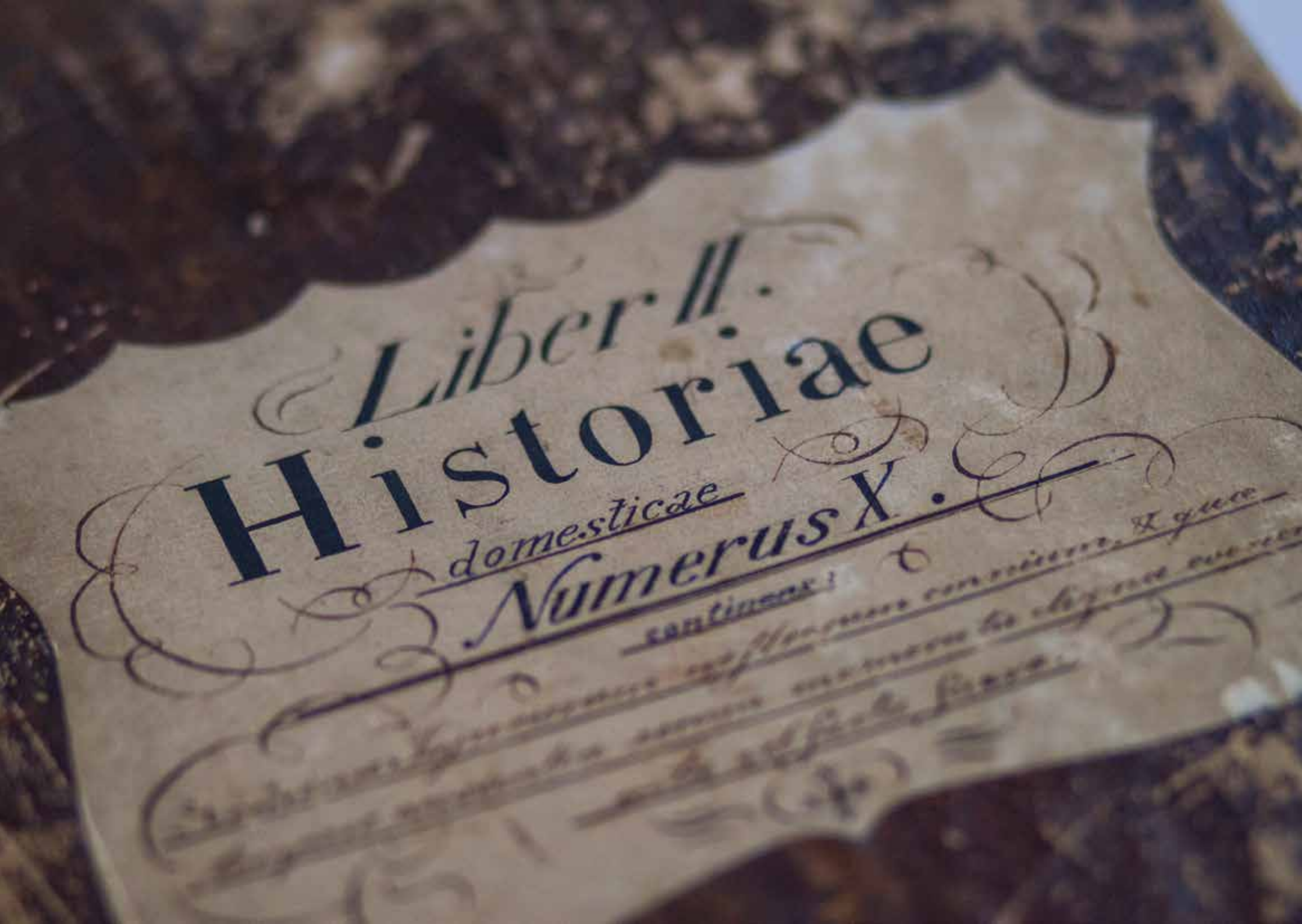
Liber II.
Historiae
domesticae
Numerus X.

Vydanie podporil Kláštor kapucínov v Pezinku
Varštak · kapucínska grafická dielňa

Vydanie publikácie je súčasťou riešenia grantu
Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
KEGA 015TTU-4/2014 *Fenomenológia kapucínskej architektúry a kultúrne dejiny Slovenska.*

Studia Capuccinorum Boziniensia II
Supplementum

Ladislav Tkáčik (ed.)

V roku 2016 vydalo
Towarzystwo Słowaków w Polsce, ul. św. Filipa 7,
31-150 Kraków, v spolupráci s kapucínskym vydavateľstvom
Minor, Župné námestie 10, 814 99 Bratislava.
Sadzba písmom Sirba © Ladislav Tkáčik
www.varstak.sk

Fotografie © Ladislav Tkáčik
© Towarzystwo Słowaków w Polsce · 2016
© Vydavateľstvo Minor · Kapucíni na Slovensku · 2016
ISBN 978-83-7490-960-0